

FÜLÖPNÉ KÁNTOR JUDIT – NESZT JUDIT

A pedagógusképzésben közreműködő gyakorlatvezető pedagógusok praxisa, elkötelezettsége, szakmai értékei és nehézségei¹

Kutatásunkban a pedagógusképzésben részt vevő, úgynevezett „gyakorlatvezető” pedagógusok pedagógusképzéssel kapcsolatos attitűdjeit, kompetenciáit és tevékenységét vizsgáltuk. Célunk elsősorban a feladatkörben jelentkező **motivációs** és **kompetencia-mintázatok** beazonosítása, feltárása volt, ilyen módon hozzájárulva mind a gyakorlatvezetői tevékenység hatékonyabb fejlesztéséhez, mind a külső gyakorlatokat megrendelői oldalról szervező Egyetem minőségi munkájának javításához.

Három kiemelt célcsoportunk a kisgyermeknevelők, az óvodapedagógusok és a tanítók voltak, közülük is azok, akik a pedagógus életút első szakaszába, a pedagógusképzésbe, illetve a bevezető támogatási-indukciós szakaszba gyakorlatvezetőként és mentorként kapcsolódnak be.

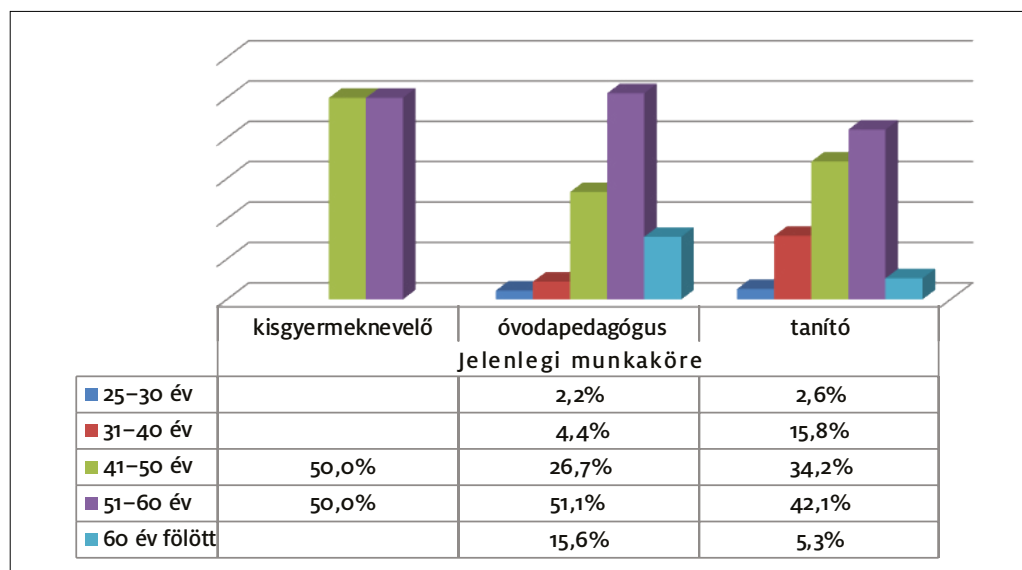
A kutatás módszertani hátterét részletesen Neszt Judit fejt ki,² jelen tanulmányban az ott bemutatott kutatási logika mentén elemezzük a kapott eredményeket. Először ismertetjük a válaszadói minta alapsajátosságait (életkor, végzettség stb.), a második blokkban a hallgatóink képzésébe bekapcsolódó gyakorlatvezető kollégák sajátos mentori kompetenciarendszerét elemezzük, végül a válaszadók a hallgatókkal és a képzéssel kapcsolatban megfogalmazott tapasztalatait, valamint a mentorok és hallgatók ismeret – képesség – attitűd mintázataiban a kutatás során kibontakozó különbségeket mutatjuk be. Fel tárjuk az ágazati különbségeket, az ezekhez kötődő képzési kapcsolódásokat, valamint azokat az általános jellemzőket, amelyek a szféra egészét reprezentálják.

Munkánk során az összefüggések elemzésénél főleg a one way varianciaanalízist alkalmazzuk, ennek segítségével vizsgáltuk a különböző faktorok (kiemelten az ágazati besorolás) függő változókra gyakorolt hatását, fő módszerként az átlagok eltérésére a karakterisztikus csoportok közötti varianciát hasonlítottuk össze a random ingadozást

leíró csoporton belüli varianciával. A jobb reprezentativitás elérése érdekében páros összehasonlítással súlyozott mintával dolgoztunk, illetve a különböző tulajdonságú jelenségek összehasonlításnál skálatranszformációt alkalmaztunk.

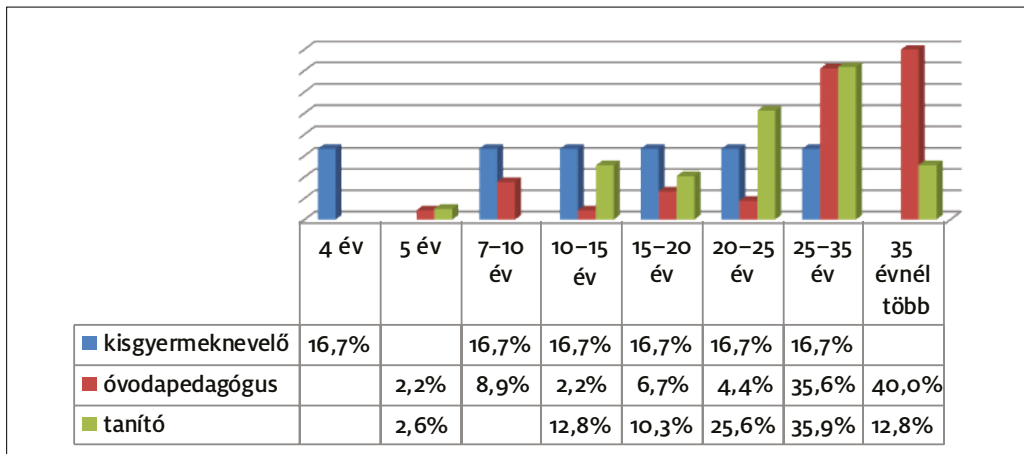
A válaszadói minta sajátosságai

A válaszadók 98,3%-a nő, 1,7%-a férfi. A férfi válaszadók tanítóként dolgoznak, minden válaszadó a végzettségének megfelelő munkahelyen dolgozik.

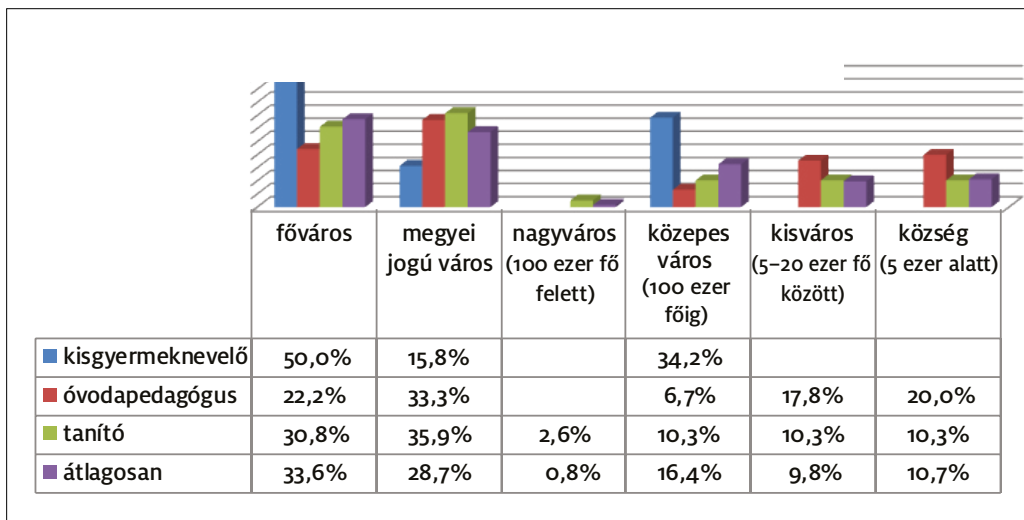
1. ábra: A válaszadók életkora

A válaszadók életkora nagyrészt jól reprezentálja a teljes populációt, bár a lekérdezés célzott sajátosságai miatt mutatkoznak eltérések. A pedagógusok között relatíve magasabb az idősebbek aránya, mint a többi foglalkoztatotti csoportnál, a pedagógusok több mint fele (52%) 45 és 59 év között van. A KIR adatai szerint is az 50 év fölötti korosztályból kerül ki a pedagógusok 45,5%-a. A 60 év fölötti korosztály átlagosan 10,1%-ban jelenik meg a KIR statisztikában, bár nem kiegyenlített a helyzet a különböző köznevelési szintek között. A legjobb a helyzet ebből a szempontból az óvodában, ahol a 60 év fölöttiek aránya 5% az országos adatok alapján.³ A mintánkban eltolódik kissé az arány az országoshoz képest az idősebb korosztály irányába, főleg az óvodapedagógusok esetében. Ennek oka valószínűleg az, hogy kifejezetten a mentorként, gyakorlatvezetőként is tevékenykedő kollégákat szólítottuk meg kutatásunkkal.

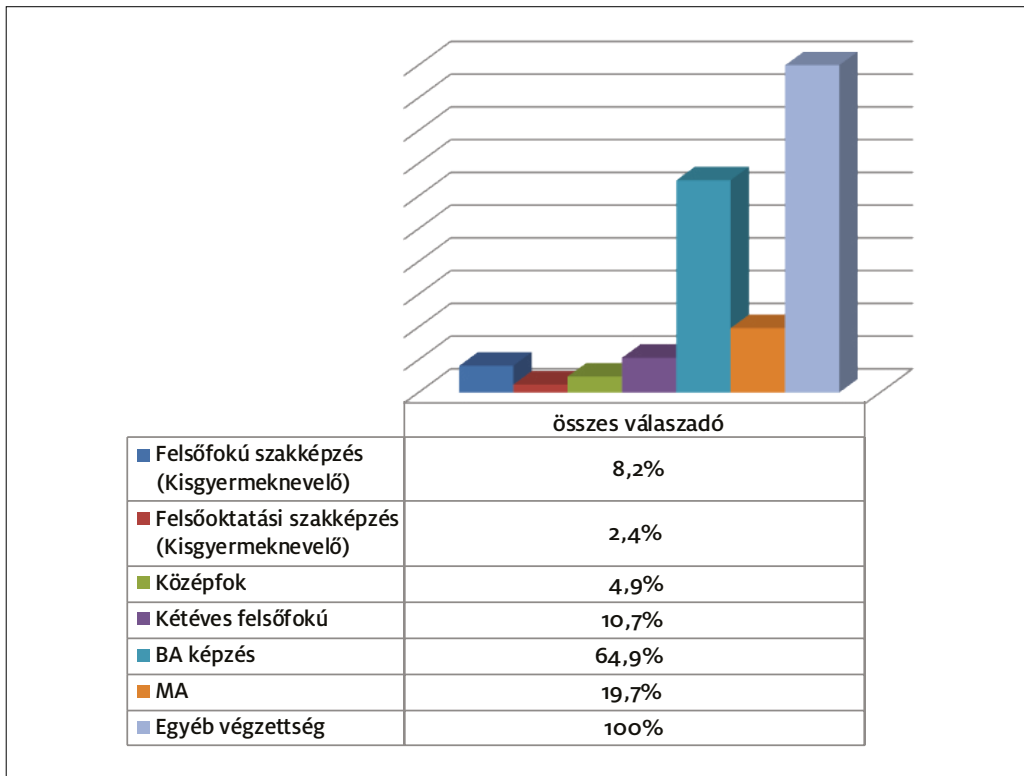
2. ábra: A pályán eltöltött évek száma

A válaszadók több mint fele (55,7%) 25 évnél régebben van a pályán, a 35 évnél régebben a pályán lévők aránya 18,7%.

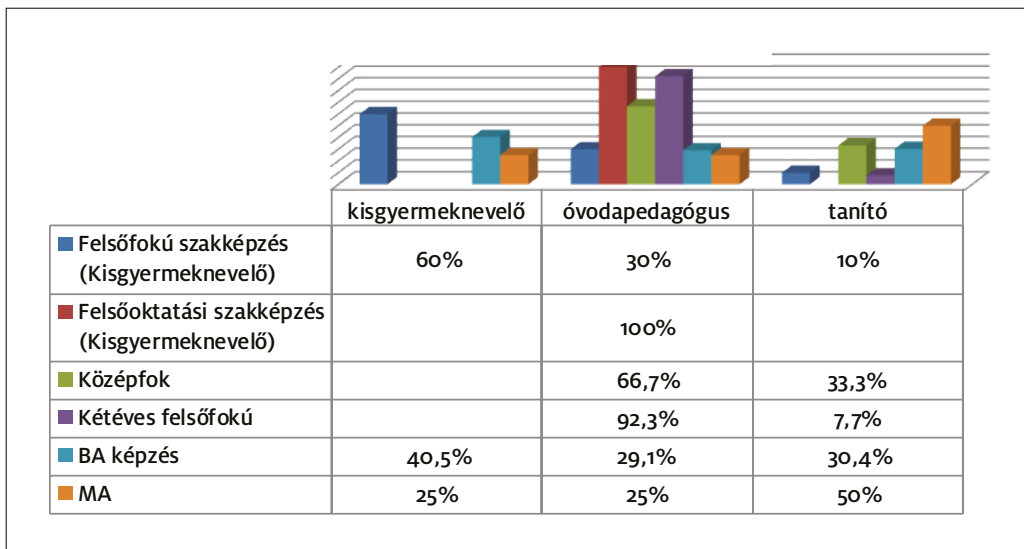

3. ábra: Válaszadók megoszlása településtípus szerint

Válaszadóink egyharmada (33,6%) került ki a fővárosban élő kollégák közül, a legkisebb a válaszadói hajlandóság a nagyvárosban élők között volt.

4. ábra: Végzettségek – összes válaszadó*

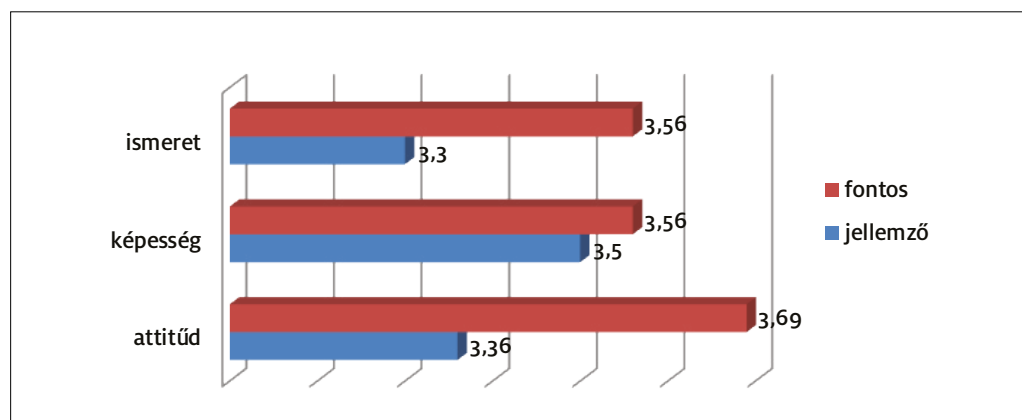
5. ábra: Végzettek szakterületenként

*: Több válasz megjelölése is lehetséges volt

A válaszadók tudatos pályaalakítására utal, hogy sokan közülük a szakterületükön magasabb szintű végzettséget is szereztek, illetve minden válaszadó rendelkezik a felsoroltakon kívüli „egyéb” képesítéssel is. Az MA végzettséggel rendelkezők 25–25%-a kisgyermeknevelő, illetve óvodapedagógus, 50% tanító. A képzési struktúrából látható, hogy az óvodapedagógusok és a tanítók közül is többen kisgyermeknevelői képesítést is szereztek.

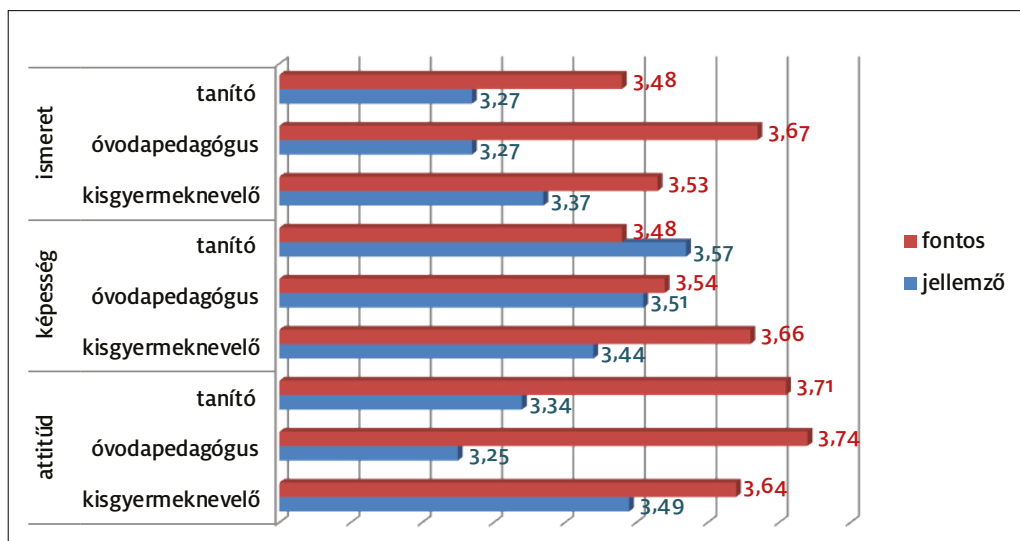
A fontossági rangsor és a kompetenciamintázatok alakulása

Kutatásunkban a kompetenciák konceptualizálásánál az Oktatási Hivatal által iránymutatóként meghatározottakat vettük alapul.⁴ Az operacionalizálás során minden kompetencia-terület indikátoraihoz ismeret, képesség és attitűd itemeket rendeltünk, így a fogalmakat több dimenzióban is mérhetővé tudtuk tenni, végül Likert-skálával kérdeztük le.

6. ábra: Fontosság és jellemzőség dimenziói – minden válaszadó

Az ismeret – képesség – attitűd fontossági rangsorában a válaszadók az attitűdöket (3,69) tartották a legfontosabbnak, az ismereteket és a képességeket egyaránt 3,56-ra értékelték. A legnagyobb különbség a fontosság és jellemzőség között az attitűdök tekintetében mutatkozik, leginkább a képességek területén érzik magukat kompetensnek a kollégák.

7. ábra: Fontosság és jellemzőség dimenziói

Ha szakterületek szerint differenciálunk, akkor azt látjuk, hogy a legnagyobb differenciák az óvodapedagógusok esetében mutatkoznak, vagyis ők a legkritikusabbak saját kompetencia-mintázataik tekintetében. Esetükben az attitűdök területén 0,5, az ismeretek területén 0,4 pontérékű deficit mutatkozik, viszont úgy ítélik meg, hogy a képességeik csak elhanyagolható mértékben (0,03) valósulnak meg kevésbé, mint amennyire fontosak.

Átlagát tekintve a deficit mértéke alig tér el a kisgyermeknevelők (0,53) és a tanítók (0,54) körében, ugyanakkor a különbségek struktúrája karakteres. Míg a tanítók a képességek területén úgy vélik, hogy kompetenciáik jelentősebbek, mint amennyire fontosak (-0,09), a kisgyermeknevelőknél éppen ez az a terület, ahol a leginkább hiányosságot érznek (0,22).

	ismeret		képesség		attitűd	
	fontos	jellemző	fontos	jellemző	fontos	jellemző
kisgyermeknevelők	3,53	3,37	3,66	3,44	3,64	3,49
		0,16		0,22		0,15
kisgyermeknevelők mentori	3,5	3,33	3,72	3,36	3,69	3,42
		0,17		0,36		0,27
óvodapedagógusok	3,67	3,27	3,54	3,51	3,74	3,25
		0,4		0,03		0,5
óvodapedagógusok mentori	3,48	3,23	3,48	3,52	3,75	3,2
		0,25	-0,04			0,55
tanítók	3,48	3,27	3,48	3,57	3,71	3,34
		0,21	-0,09			0,37
tanítók mentori	3,24	3,14	3,52	3,54	3,73	3,28
		0,1	-0,02			0,45
	3,56	3,3	3,56	3,5	3,69	3,36
		0,26		0,06		0,33
	3,4	3,23	3,57	3,47	3,72	3,3
		0,17		0,1		0,42

1. táblázat: Szakterületek szerinti differenciálás

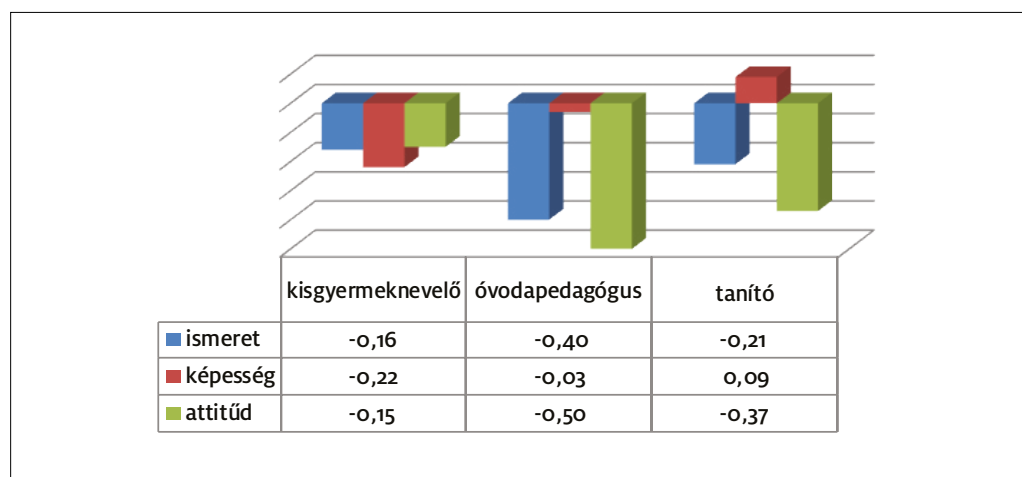
A legkritikusabban az óvodapedagógusok viszonyultak saját kompetenciáikhoz (-0,93), a kisgyermeknevelők (-0,53) és a tanítók (-0,49) kevésbé érznek különbséget a fontos és a jellemző területek között.

Ha a mentori és egyéb kompetenciák közötti különbségeket vizsgáljuk, azt látjuk, hogy a kisgyermeknevelők az ismeretek, a képességek és az attitűdök területén is nagyobb mértékű deficitet fogalmaznak meg a mentori kompetenciák esetében, mint az egyéb területeken.

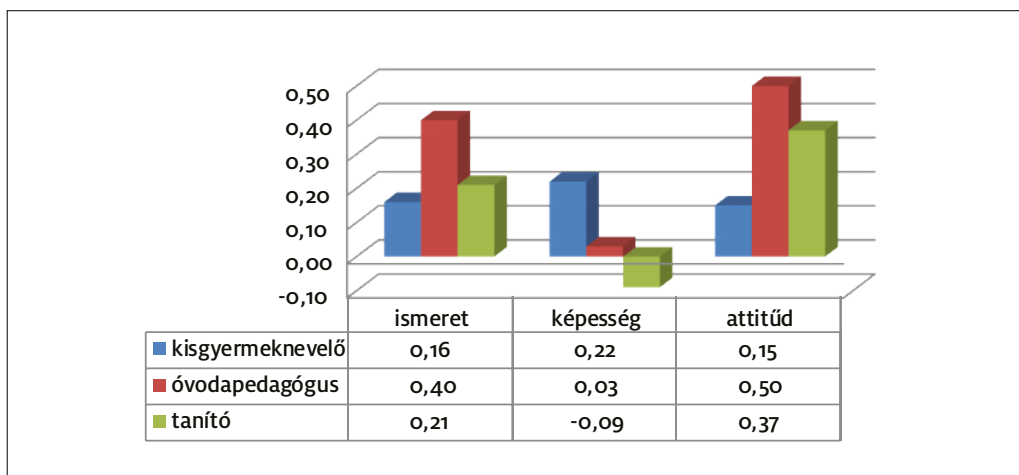
Az óvodapedagógusok a mentori kompetenciákhoz tartozó ismeretek területén kisebb különbséget érznek a fontos és a jellemző kompetenciák esetében, mint az egyéb területeken, a képességeknél jellemzőbbnek érzik a mentori kompetenciákat, mint amennyire fontosnak tartják ezeket, az attitűdök esetében viszont, ha csak minimálisan is, de jobban érzik a deficitet az egyéb, mint a mentori kompetenciák vonatkozásában.

A tanítók az ismeretek esetében szintén kisebb különbséget érznek a mentori, mint az egyéb kompetenciáknál, és az óvókhöz hasonlóan szintén deficitesebbnek érzik kompetenciáikat az attitűdök területén, az egyéb kompetenciaterületeknél. Ugyanakkor a képességek esetében mind az egyéb, mind a mentori területeken jellemzőbbnek érzik a kompetenciákat, mint amennyire fontosnak tartják azokat, bár a mentori kompetenciák esetében ez a plusz, ha minimálisan is, de kisebb, mint a többi kompetenciaterületen.⁵

Összességében ezek a differenciák valószínűleg az ágazati különbségekből, a szakmai elvárások és előírások különbségeiből adódhatnak – érdemes lesz ezt egy következő kutatás keretén belül célzottan is vizsgálni.

8. ábra: Kompetenciadeficit: ismeret – képesség – attitűd

9. ábra: Kompetenciadeficit munkakör szerint

A rangsorok az egyes területeken a következőképpen alakulnak a deficit növekvő sorrendjében. Kisgyermeknevelők: attitűd – ismeret – képesség; óvodapedagógusok: képesség – ismeret – attitűd; tanítók: képesség – ismeret – attitűd.

A kapott eredmények alapján úgy tűnik, hogy a legkiegyenlítettebb a kisgyermeknevelők kompetenciamintázata: ők elsősorban a képességek területén, valamint a mentori kompetenciák esetében a képességek és az attitűdök területén fogalmaznak meg deficitet, bár összességében jóval kisebb mértékben, mint az óvodapedagógusok és a tanítók.

Az óvodapedagógusok válaszai valószínűsítik a legnagyobb kompetenciadeficitet, elsősorban az ismeretek és az attitűdök területén mutatkozik ez meg erőteljesen. A mentori kompetenciáik esetében összességében ez a deficit kisebb mértékű, sőt a mentori képességek területén nem is jelenik meg.

A tanítóknál szintén az ismeretek, illetve az attitűdök területén jelenik meg karakterszerűbben a deficit, ugyanakkor a képességek esetében mind a mentori, mind az egyéb kompetenciaterületeken elégedettek.

Ezek az adatok természetesen nem objektív, hanem szubjektív deficitmutatók, hiszen azt tükrözik, hogy hol *éreznek* hiányt a válaszadók, nem pedig azt mutatják meg, hogy *hol van* ténylegesen megmutatózó kompetenciahiány. Éppen ezért jelentős adat, hogy a pályájukat tudatosan építő, sok éve pályán lévő pedagógusok miért ennyire (ön)kritikusak, főleg kiemelten az attitűdök esetében, hiszen ezek jelentik a legszorosabb érzelmi kapcsolatot a vizsgált területek közül a pedagógusidentitással. További kutatást igényel a kérdés, de nem megkerülhető esetlegesen a kiégés, mint ok, hiszen a megvalósulási deficitként kiemelt részterületek közül több is megjelenik vizsgálati faktorként például a Maslach-féle kiégésleltárban is.⁶

A gyakorlatvezetői és hallgatói erősségekről alkotott válaszadói vélemények összefüggései az ismeretek, képességek és attitűdök területén

Véleménye szerint melyek az Ön/hallgatók erősségei az ismeretek/képességek/attitűdök területén?

A teljes minta esetén minden területen összességében alacsonyabbra értékelték a hallgatók erősségeit a válaszadók a gyakorlatvezetőkéénél.

	ismeretek		képességek		attitűdök	
	hallgatói	gyakorlatvezetői	hallgatói	gyakorlatvezetői	hallgatói	gyakorlatvezetői
teljes minta	3,31	4,12	3,78	4,42	3,96	4,62

2. táblázat: Erősségek megítélése

Érdekes eredmény, hogy míg a saját kompetenciamintázatukban a gyakorlatvezetők az indirekt lekérdezés során a legproblémásabb területnek az attitűdöket érezték, amikor közvetlenül az erősségeikre kérdeztünk rá, akkor éppen ezt a területet tartották az erősségüknek⁷ (4,62), majd a képességeket (4,42), végül az ismereteket (4,12). A hallgatókkal való összehasonlításban is az tapasztalható, hogy összességében az ismeretekre a „legérzékenyebbek” a válaszadók, itt adták a hallgatóknak a legalacsonyabb pontszámot (3,31), majd a képességek (3,78), végül az attitűdök (3,96) következnek a rangsorban. Tehát a gyakorlatvezetői – hallgatói rangsor közötti különbségek a válaszadók véleménye szerint az ismeretek területén (0,81), majd az attitűdök területén (0,66), majd elhanyagolható különbséggel a képességek területén (0,64) mutatkoznak meg.

Ahogy a kompetenciadeficitnél tapasztalható volt, hogy a legnagyobb mértékben az óvodapedagógusoknál fogalmazódtak meg hiányok, a gyakorlatvezetők és hallgatók erősségeinek összehasonlításánál is az óvodapedagógusok mintájában mértük a legnagyobb különbséget (0,72), ez az érték mind a kisgyermeknevelőknél, mind a tanítóknál valamivel alacsonyabb (0,69) volt.

pedagógiai ismeretek	kisgyermeknevelő	1	A pedagógiai ismeretek esetében az óvodapedagógusok fogalmazták meg a legkisebb, a kisgyermeknevelők a legnagyobb különbséget a gyakorlatvezetők és a hallgatók ismeretei között.
	óvodapedagógus	0,11	
	tanító	0,53	
pszichológiai ismeretek	kisgyermeknevelő	0,5	A pszichológiai ismeretek tekintetében a kisgyermeknevelők fogalmazták meg a legkisebb, az óvodapedagógusok a legnagyobb különbséget.
	óvodapedagógus	1,09	
	tanító	0,94	
a nevelés társadalmi környezetéről szóló ismeretek	kisgyermeknevelő	0,83	A nevelés társadalmi környezetéről szóló ismeretek esetében nincs lényeges különbség az egyes szakterületek között.
	óvodapedagógus	1,02	
	tanító	0,91	
szakmódszertani ismeretek	kisgyermeknevelő	0,67	A szakmódszertani ismeretek tekintetében a tanítók és az óvodapedagógusok közel azonos mértékű, a kisgyermeknevelők ennél jelentősen alacsonyabb különbséget tapasztalnak.
	óvodapedagógus	0,96	
	tanító	1	
tantárgyi ismeretek	kisgyermeknevelő	0,83	A tantárgyi ismereteknél szintén a kisgyermeknevelők tapasztalják a legkisebb mértékű ismeretbeli különbséget.
	óvodapedagógus	1,02	
	tanító	1,22	
szakmai innovációk ismerete	kisgyermeknevelő	0,5	A szakmai innovációk területén a tanítók kiemelkedően nagyobb mértékű ismeretkülönbségről számolnak be, mint az óvodapedagógusok és a kisgyermeknevelők.
	óvodapedagógus	0,8	
	tanító	1,44	
alternatív módszerek ismerete	kisgyermeknevelő	0,67	Az alternatív módszerek ismerete tekintetében szintén a tanítók tapasztalják a legnagyobb különbséget, de az előzővel ellentétben itt az óvodapedagógusi értékek a tanítóihoz vannak közelebb.
	óvodapedagógus	0,93	
	tanító	1,06	
integrációval kapcsolatos ismeretek	kisgyermeknevelő	0,83	Az integrációval kapcsolatos ismeretek esetében nincs jelentős értékkülönbség, bár itt is a tanítók, majd az óvodapedagógusok, végül a kisgyermeknevelők a sorrend.
	óvodapedagógus	1,07	
	tanító	1,16	
fejlesztéssel kapcsolatos ismeretek,	kisgyermeknevelő	0,67	A fejlesztéssel kapcsolatos ismeretek területén az óvodapedagógusok és a tanítók értékei közel azonosak, bár itt leginkább az óvók számolnak be erről; a kisgyermeknevelők jelentősen kisebb mértékű különbséget tapasztalnak.
	óvodapedagógus	1,2	
	tanító	1	

differenciálással kapcsolatos ismeretek	kisgyermeknevelő	0,83	A differenciálással kapcsolatos ismeretek esetében szintén leginkább az óvodapedagógusok, majd valamivel kisebb, de még mindig magas mértékben a tanítók, végül a kisgyermeknevelők érzékelik ezt a különbséget.
	óvodapedagógus	1,33	
	tanító	1,22	
mentori ismeretek	kisgyermeknevelő	1,17	A mentori ismeretek esetében értelemszerűen magas a gyakorlatvezetői és a hallgatói ismeretek különbsége mindhárom csoportnál, ugyanakkor itt is a kisgyermeknevelők választai generálják a legkisebb differenciát.
	óvodapedagógus	1,42	
	tanító	1,53	
szaktanácsadói ismeretek	kisgyermeknevelő	1	A szaktanácsadói ismeretek különbségét a kisgyermeknevelők nem érzik jelentősebbnek, mint a pedagógiai ismereteket, vélhetően szakterületükön ezek jelentős mértékben egybeesnek. Ezen a területen leginkább a tanítók érzik a hallgatói ismeretek alacsonyabb mértékét.
	óvodapedagógus	1,36	
	tanító	1,69	
nyelvtudás	kisgyermeknevelő	0	A nyelvtudás különbségei az egyik legmegosztóbb terület az ágazatok között. A tanítók jelentős hallgatói hiányt, az óvodapedagógusok minimális hallgatói többletet fogalmaznak meg, a kisgyermeknevelők ezen a területen nem érznek különbséget a hallgatók és a gyakorlatvezetők ismeretei között.
	óvodapedagógus	-0,02	
	tanító	0,75	
IKT-ismeretek	kisgyermeknevelő	-0,5	Az IKT területén mindhárom válaszadói csoportban úgy gondolják a pedagógusok, hogy a hallgatók ismeretei bővebbek, mint a gyakorlatvezetőké. A legmarkánsabban az óvodapedagógusok, a legkevésbé a tanítók tapasztalják ezt.
	óvodapedagógus	-1,13	
	tanító	-0,28	

3. táblázat: A gyakorlatvezetői és hallgatói ismeretek különbségei az egyes területeken

kommunikációs képességek	kisgyermeknevelő	0	A kommunikációs képességek területén leginkább az óvodapedagógusok, fele olyan mértékben a tanítók érzik a különbséget, itt a kisgyermeknevelők nem fogalmazzak meg differenciát a gyakorlatvezetői és a hallgatói képességek között.
	óvodapedagógus	0,38	
	tanító	0,19	
ismeretátadási képesség	kisgyermeknevelő	1	Az ismeretátadási képességek esetében leginkább a kisgyermeknevelők, alig valamivel kisebb mértékben az óvodapedagógusok, a legkevésbé pedig a tanítók fogalmazzak meg különbséget.
	óvodapedagógus	0,91	
	tanító	0,72	
önálló ismeretszerzés képessége	kisgyermeknevelő	0,67	Az önálló ismeretszerzés területén szintén a tanítók érzik a legnagyobb különbséget, majd az óvodapedagógusok, és hasonló különbségi léptékekkel legkevésbé a kisgyermeknevelők.
	óvodapedagógus	0,8	
	tanító	1,03	
logikus gondolkodás képessége	kisgyermeknevelő	0,67	A logikus gondolkodás képessége tekintetében nincs jelentős különbség az egyes szakterületek között a tanítók és az óvodapedagógusok esetében, valószínűleg a szakterület jellegéből adódóan a legkevésbé a kisgyermeknevelők érzik ezt.
	óvodapedagógus	0,8	
	tanító	0,91	
problémamegoldó képesség	kisgyermeknevelő	0,83	A problémamegoldó képesség különbségeit mindhárom válaszadói csoport közel azonos mértékben tapasztalja, leginkább az óvodapedagógusok, a legkevésbé a kisgyermeknevelők.
	óvodapedagógus	0,96	
	tanító	0,88	
adaptív alkalmazkodás az életkori sajátosságokhoz	kisgyermeknevelő	1,33	Az életkori sajátosságokhoz való adaptív alkalmazkodás képessége esetében érzékelt különbségek sorrendje egyértelműen a szakterületi sajátosságokból adódik, a legnagyobb mértékben a kisgyermeknevelők tapasztalják, a legkevésbé a tanítók.
	óvodapedagógus	1,09	
	tanító	0,88	

stressztűrés	kisgyermeknevelő	0,67	A stressztűrő képesség vonatkozásában a legnagyobb differenciát a gyakorlatvezetők és a hallgatók képességei tekintetében az óvodapedagógusok érzékelik, a tanítók és a kisgyermeknevelők közel azonos mértékben, az óvodapedagógusoknál sokkal kisebb arányban tapasztalják ezt. Vélhetően itt a szakterület jellegéből adódhat ez a különbség, kevésbé a képzési sajátosságokból.
	óvodapedagógus	1,16	
	tanító	0,69	
monotónia tűrés	kisgyermeknevelő	0,67	A monotóniatűrés különbségét nagyjából egyformán határozza meg a három válaszadói csoport.
	óvodapedagógus	0,56	
	tanító	0,53	
művészeti képességek	kisgyermeknevelő	0,33	A művészeti képességek esetében a legkevésbé a tanítók tapasztalnak különbséget, a kisgyermeknevelők és az óvodapedagógusok jelentősebbnek érzik ezt a differenciát.
	óvodapedagógus	0,42	
	tanító	0,13	
műszaki-technikai képességek	kisgyermeknevelő	0,67	A műszaki-technikai képességek esetében az óvodapedagógusok és a tanítók úgy látják, hogy a hallgatók képességei karakteresebbek, mint a gyakorlatvezetőké, a kisgyermeknevelők ezen a területen is tapasztalják a hallgatói hiányt.
	óvodapedagógus	-0,13	
	tanító	-0,06	
konstrukciós képességek	kisgyermeknevelő	0,17	A konstrukciós képességek területén a tanítók szintén a hallgatókat érzik kismértékben erősebbnek a gyakorlatvezetőknél, a kisgyermeknevelők, leginkább pedig az óvodapedagógusok fogalmazznak meg kisebb mértékű gyakorlatvezetői többletet.
	óvodapedagógus	0,27	
	tanító	-0,16	
pedagógiai képességek	kisgyermeknevelő	0,83	A pedagógiai képességek területén leginkább a kisgyermeknevelők, a legkevésbé a tanítók jelzik a képességkülönbséget.
	óvodapedagógus	0,62	
	tanító	0,53	
vezetői képességek	kisgyermeknevelő	1,33	A vezetői képességek esetében a legnagyobb mértékben a kisgyermeknevelők, legkevésbé a tanítók tapasztalják a gyakorlatvezetői többletet.
	óvodapedagógus	1	
	tanító	0,88	

4. táblázat: A gyakorlatvezetői és hallgatói képességek különbségei az egyes területeken

empátia	kisgyermeknevelő	1	Az empátia területén kismértékű differenciákkal leginkább a kisgyermeknevelők, legkevésbé a tanítók érzékelik a különbséget.
	óvodapedagógus	0,91	
	tanító	0,84	
tolerancia	kisgyermeknevelő	0,83	A tolerancia esetében a sorrend ugyanez, a számszerűen kifejezett szakterületi különbségek viszont karakteresebbek. Az óvodapedagógusok és a tanítók értékei közelebb vannak egymáshoz, mint a kisgyermeknevelők és az óvodapedagógusok értékei. Ennek oka tehát valószínűleg nem a gyermekek életkori sajátosságaiban, hanem szintén a szakterületek jellemzőiben keresendő.
	óvodapedagógus	0,53	
	tanító	0,44	
alkalmazkodásra való hajlandóság	kisgyermeknevelő	0,83	Az alkalmazkodásra való hajlandóság esetében szintén a kisgyermeknevelők tapasztalják a legnagyobb különbséget a gyakorlatvezetők és a hallgatók attitűdje között, az óvodapedagógusok és a tanítók értékei között ezen a területen minimális a különbség.
	óvodapedagógus	0,53	
	tanító	0,56	
rugalmasság	kisgyermeknevelő	0,83	A rugalmasság tekintetében fordított a helyzet, itt a tanítók tapasztalják leginkább a hallgatói deficitet, a kisgyermeknevelők és az óvodapedagógusok értékei közel állnak egymáshoz.
	óvodapedagógus	0,89	
	tanító	0,66	
gyermekközpontúság	kisgyermeknevelő	0,5	A gyermekközpontúság esetében óvodapedagógusok, tanítók, kisgyermeknevelők a sorrend.
	óvodapedagógus	0,69	
	tanító	0,59	
elfogadás	kisgyermeknevelő	0,83	Az elfogadás tekintetében szintén a kisgyermeknevelők tapasztalják a legnagyobb attitűdkülönbséget saját maguk és a hallgatók között, az óvodapedagógusok és a tanítók tekintetében érzékelhető, de valamivel kisebb léptékű a különbség.
	óvodapedagógus	0,53	
	tanító	0,47	

nyitottság	kisgyermeknevelő	0,67	A nyitottság esetében szintén kisgyermeknevelők, óvodapedagógusok, tanítók a sorrend, de a tanítók jelentősen kevésbé tapasztalják ezt az attitűdkülönbséget, mint a másik két válaszadói csoport.
	óvodapedagógus	0,53	
	tanító	0,25	
tisztelet	kisgyermeknevelő	0,5	A tiszteletet az óvodapedagógusok és a kisgyermeknevelők fogalmazzák meg leginkább differenciaként, közel azonos mértékben, a tanítók valamivel kisebb mértékben érzékelik.
	óvodapedagógus	0,56	
	tanító	0,34	
nevelői szereppel való azonosulás	kisgyermeknevelő	1	A nevelői szereppel való azonosulás a kisgyermeknevelők és az óvodapedagógusok körében jelentős differenciaként jelenik meg, a tanítók fele ekkora mértékben érzik ezt.
	óvodapedagógus	0,93	
	tanító	0,56	
tudatos-reflektív szakmai beállítódás	kisgyermeknevelő	1,17	A tudatos-reflektív szakmai beállítódás attitűdje esetén is kisgyermeknevelők, óvodapedagógusok, tanítók a sorrend.
	óvodapedagógus	1,11	
	tanító	0,81	
autonómia	kisgyermeknevelő	0,67	Az autonómiát az óvodapedagógusok, majd a tanítók, a legkevésbé pedig a kisgyermeknevelők élik meg különbségként.
	óvodapedagógus	1,33	
	tanító	0,81	
kreativitás	kisgyermeknevelő	0,83	A kreativitás területén közelebb vannak egymáshoz a kisgyermeknevelők és az óvodapedagógusok tapasztalatai, legkevésbé jelenik ez meg a tanítók esetében.
	óvodapedagógus	0,78	
	tanító	0,53	
kompetenciahatárok tiszteletben tartása	kisgyermeknevelő	1	A kompetenciahatárok tiszteletben tartásának különbsége karakteresen nagyobb mértékben jelenik meg a kisgyermeknevelőknél, mint az óvodapedagógusoknál és a tanítóknál.
	óvodapedagógus	0,53	
	tanító	0,41	
multikulturális szemlélet	kisgyermeknevelő	0,67	A multikulturális szemlélet közel azonos arányban fogalmazódik meg, kisgyermeknevelők, óvodapedagógusok, tanítók sorrendben.
	óvodapedagógus	0,51	
	tanító	0,47	

fejlesztő szemléletmód	kisgyermeknevelő	0,67	A fejlesztő szemléletmód esetében hasonló a helyzet, mint a multikulturális attitűd esetében.
	óvodapedagógus	0,53	
	tanító	0,44	
nyitottság a pedagógiai innovációk iránt	kisgyermeknevelő	0,67	A pedagógiai innovációk iránti nyitottságot leginkább az óvodapedagógusok, majd a kisgyermeknevelők, velük szinte azonos mértékben pedig a tanítók tapasztalják.
	óvodapedagógus	0,84	
	tanító	0,66	
nyitottság a kutatásokban való részvételre	kisgyermeknevelő	0,33	A kutatásokban való részvételre nyitott attitűdben mutatkozó differenciát a tanítók és a kisgyermeknevelők szinte azonos mértékben, az óvodapedagógusok valamivel kevésbé tapasztalják.
	óvodapedagógus	0,27	
	tanító	0,34	
innovativitás, például a jó gyakorlatok tekintetében	kisgyermeknevelő	0,67	Az innovativitás különbségét leginkább a kisgyermeknevelők fogalmazzák meg, a tanítók és óvodapedagógusok kevésbé tapasztalják.
	óvodapedagógus	0,36	
	tanító	0,38	

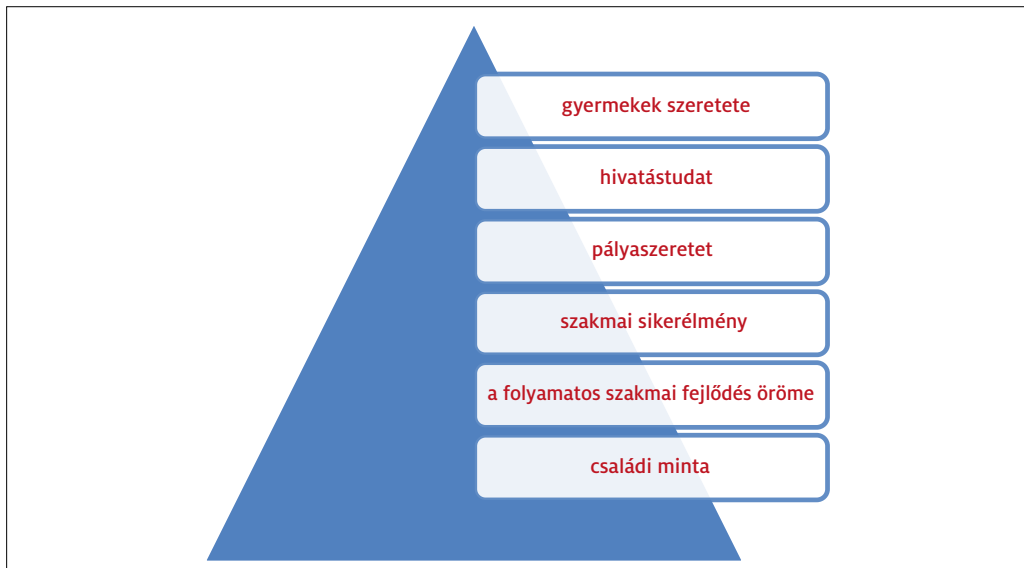
5. táblázat: A gyakorlatvezetői és hallgatói attitűdök különbségei az egyes területeken

A gyakorlatvezetői és hallgatói különbségek részletes ágazati összehasonlítása meghaladja jelen tanulmány kereteit, de a fentebb bemutatott, illetve a kutatás során gyűjtött egyéb adatokra építve tervezzük ennek az elemzésnek az elkészítését is.

A gyakorlatvezetők belső és külső erőforrásai, motivációi

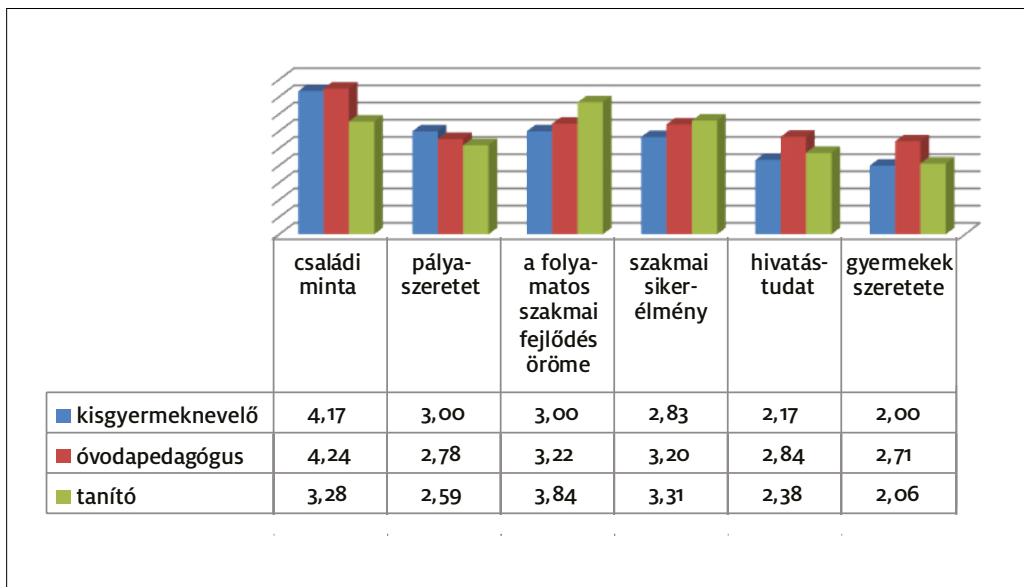
Kutatásunkban vizsgáltuk, hogy melyek azok a tényezők, amelyekre a gyakorlatvezetők erőforrásként gondolnak, amelyekre támaszkodhatnak munkájuk során, illetve a tudatos pályaeépítésben.

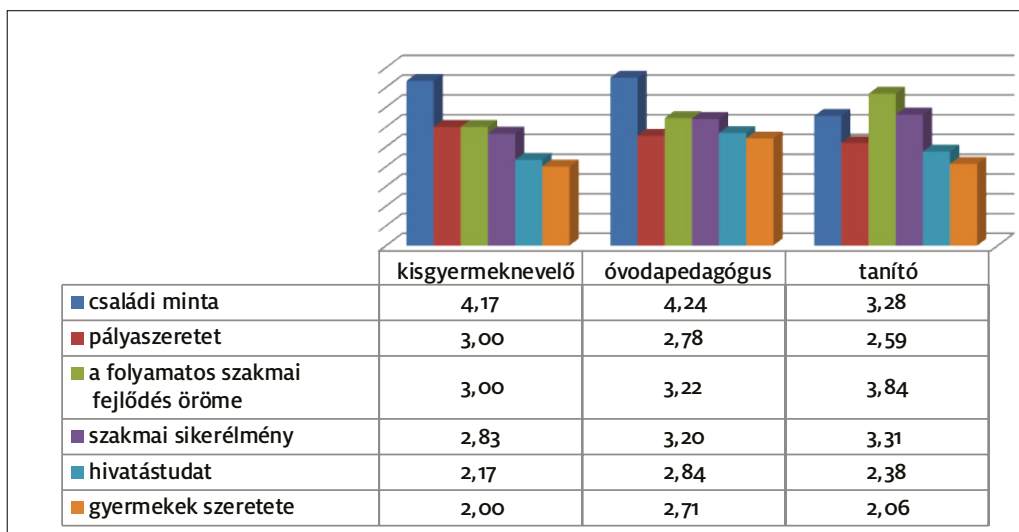

10. ábra: A belső erőforrások rangsora

Összességben a válaszadók legkevésbé a családi hagyományokat és mintát, a folyamatos szakmai fejlődés örömét, illetve a szakmai sikerélményt érzik meghatározó erőforrásnak, a legjelentősebb motívum a gyermekek szeretete, majd a hivatástudat és a pályaszeretet.

11. ábra: Melyek azok a belső erőforrások, amelyek a pályán tartják Önt?

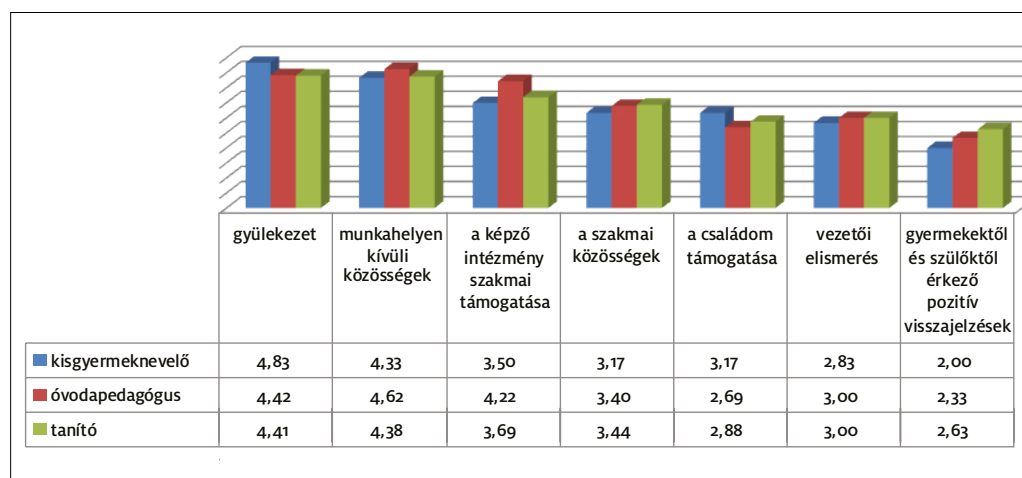
12. ábra: Melyek azok a belső erőforrások, amelyek a pályán tartják Önt?

Varianciaanalízissel vizsgálatuk az egyes tényezők szakmaspecifikus paramétereit, ennek részletes elemzése szintén egy másik tanulmány témája lesz, ugyanakkor jellemző sajátosságként mindenképpen érdemes itt is megemlítenünk, hogy a három szakterület között ebben a tekintetben is több a hasonlóság, mint a különbség. Ágazati eltérések jellemzően a pályaszeretet és a szakmai sikerélmény tekintetében mutatkoznak jelentősebb mértékben, a csoportokon belüli különbségek pedig leginkább a kisgyermeknevelőknél, legkevésbé az óvodapedagógusoknál mérhetőek, illetve, ha területenként nézzük, akkor a családi minta és a folyamatos szakmai fejlődés öröme esetében.

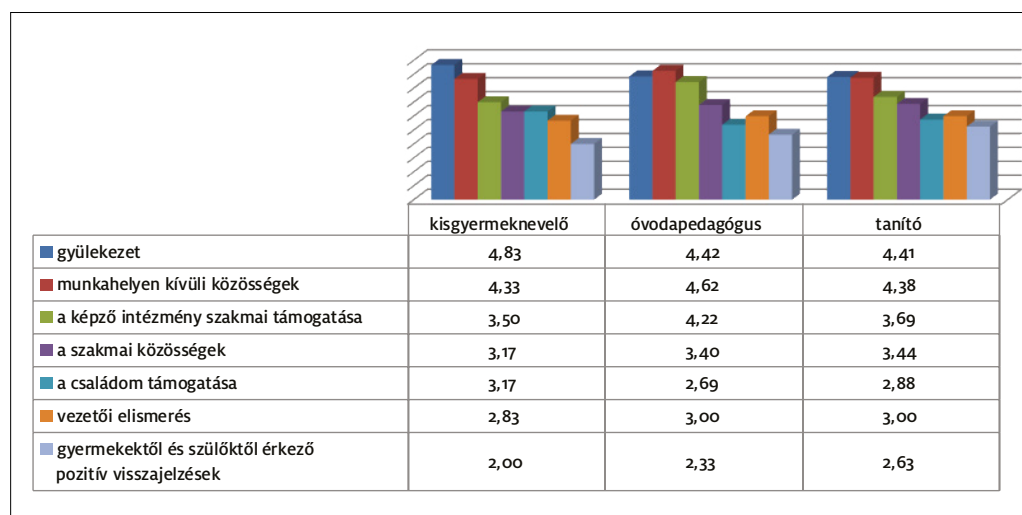

13. ábra: A külső erőforrások rangsora

A válaszadók a legfontosabb külső motívumnak a gyermekektől és szülőktől érkező pozitív visszajelzéseket érzik, fontos számukra a család támogatása és a vezetői elismerés, ezenkívül támaszkodnak a szakmai közösségekre és a képző intézmény támogatására, végül a szakmai munkában viszonylag kevésbé jelentős külső tényezőként, de támaszkodnak a munkahelyen kívüli közösségekre és a gyülekezetre is.

14. ábra: Melyek azok a külső erőforrások, amelyekből ösztönzést meríthet/amelyekre támaszkodhat?

15. ábra: Melyek azok a külső erőforrások, amelyekből ösztönzést meríthet / amelyekre támaszkodhat?

Az F-próba alapján azt látjuk, hogy a csoportok közötti szakterület-specifikus különbségek a képző intézmény szakmai támogatása kivételével jelentősebbek, mint a válaszadói csoportokon belüli különbségek – ennek elemzése szintén egy következő tanulmány témája lesz. Az árnyaltabb kép bemutatása érdekében itt is mindenképpen meg kell említenünk, hogy a válaszadói csoporton belül a legnagyobb különbségek a kisgyermeknevelők, a legkisebbek a tanítók esetében mutatkoznak, illetve a válaszadók megítélése a legegységesebb a vezetői elismerés tekintetében, a legkevésbé egységes a képző intézmény szakmai támogatása esetében.

Összegzés

Összességében tehát elmondhatjuk, hogy a hallgatói képzésbe bekapcsolódó pedagógusok megalapozott szakmai háttérrel, tudatosan épített pedagóguspályán hosszú ideje munkálkodva foglalmazták meg válaszaikat kutatásunkban. Kritikus szakmai szemlélettel viszonyulnak saját kompetenciastruktúrájukhoz, jól körvonalazott képük van a hallgatói ismeretek, képességek és attitűdök abszolút és a gyakorlatvezetőkhez viszonyított relatív kompetenciastruktúrájáról.

A kapott eredmények alapján körvonalazhatók az egyes szakterületek hasonlóságai és különbségei, ezzel összefüggésben pedig azok a feladatok és kihívások, amelyek a képzés-sel kapcsolatban pozitív visszajelzésként, illetve kihívásként fogalmazódnak meg.

Felhasznált irodalom

- ACKERMANNÉ KELŐ Kamilla: A tanítóképzésben közreműködő gyakorlatvezető pedagógusok praxisa, elkötelezettsége, szakmai értékei és nehézségei, *Magyar Református Nevelés*, 2023/3, 39–56.
- KOTSCHY Beáta – SALLAI Éva – SZÖKE-MILINTE Enikő: *Mentorok tevékenységének támogatása. Segédanyag a köznevelési intézményekben dolgozó pedagógusgyakornokok mentorainak*, Budapest, Oktatási Hivatal, 2016.
- KOVÁCS Mariann: A kiégés jelensége a kutatási eredmények tükrében, *Lege Artis Medicinae*, 16(11), 2006. 981–987.
- LANNERT Judit: *Zárótanulmány az emberierőforrás-szűkösségekről a magyar közoktatásban*, Kutatási zárójelentés, T-TUDOK Tudásmenedzsment és Oktatáskutató Központ Kft., Budapest, 2021. 33. https://www.t-tudok.hu/files/2/kutatasi_zarojelentes_t-tudok_magyar_210x297mm.pdf (Letöltés: 2023.06.30.)
- NESZT Judit: A pedagógusképzésben közreműködő gyakorlatvezető pedagógusok praxis kutatásának elméleti és módszertani háttere, *Magyar Református Nevelés*, 2023/3, 7–18.

- ¹ A tanulmány Károli Gáspár Református Egyetem Pedagógiai Karának támogatásával a Gyakorlati felkészítés, pálya- és hivatásszocializáció a református pedagógusképzésben projekt keretében valósult meg.
- ² Neszt Judit: A pedagógusképzésben közreműködő gyakorlatvezető pedagógusok praxis kutatásának elméleti és módszertani háttere, *Magyar Református Nevelés*, 2023/3, 7–18.
- ³ Lannert Judit: *Zárótanulmány az emberierőforrás-szűkösségekről a magyar közoktatásban*, Kutatási zárójelentés. T-TUDOK Tudásmenedzsment és Oktatáskutató Központ Kft., Budapest, 2021. 33. https://www.t-tudok.hu/files/2/kutatasi_zarojelentes_t-tudok_magyar_210x297mm.pdf (Letöltés: 2023.06.30.)
- ⁴ Kotschy Beáta – Sallai Éva – Szöke-Milinte Enikő: *Mentorok tevékenységének támogatása. Segédanyag a köznevelési intézményekben dolgozó pedagógusgyakornokok mentorainak*, Budapest, Oktatási Hivatal, 2016.
- ⁵ L. továbbá Ackermanné Kelő Kamilla: A tanítóképzésben közreműködő gyakorlatvezető pedagógusok praxisa, elkötelezettsége, szakmai értékei és nehézségei, *Magyar Református Nevelés*, 2023/3, 39–56.
- ⁶ Kovács Mariann: A kiégés jelensége a kutatási eredmények tükrében. *Lege Artis Medicinae*, 16(11), 2006, 981–987.
- ⁷ Ez szintén az egyik számításba vehető okként felveti a kiégés lehetőségét, mivel disszonancia mutatkozik az attitűdökkel kapcsolatos deklarált státusz, illetve az indirekt kinyilvánított attitűdértékelés között.